

Gunnar Elstad:

Skapt til å være fri

Dagens mennesker blir fort enige om at det er viktig "å være seg selv" - og at en sjelden får lov til det. En blir hindret av "skikk og bruk", av normer og regler, og av bånd som binder en til andre mennesker. Dagens mennesker blir også fort enige om at dersom en skal være fri, må en løsrive seg fra alt dette.

Problemet er bare at absolutt frihet er en illusjon. Det kan høres merkelig ut, men det er faktisk umulig å være fri dersom en ikke også er villig til å være bundet av noe. De som prøver å skape en absolutt frihet, en frihet uten grenser, vil før eller senere se at det ikke går an.

La oss ta et par banale eksempler på det:

Den som er bundet, er fri

Det er ingen tvil om at vi er bundet av tyngdekraften. Naturlig nok begrenser dette våre utfoldelsesmuligheter. Vi kan ikke fly sånn helt av oss selv, og det er grenser for hvor langt vi kan hoppe. Likevel er dette en begrensning vi kan være glad for. Skulle vi en dag oppleve at vi ikke lenger var bundet av tyngdekraften, da ville vi også oppleve at vi hadde et skikkelig problem. Vi ville ikke få fotfeste noen steder og være dømt til å sveve rundt i et heller goldt verdensrom.

Til tider føler vi oss bundet av andre mennesker. Ektefelle og barn kan føles som en klamp om foten slik at en ikke får "realisert seg selv". Gamle venner kan føles som en hindring når en vil opp og fram. Hvorfor ikke da være så "saklige" at vi forlater mennesker så snart vi ikke har bruk for dem? Ville ikke det gi oss større frihet?

Jo, muligens. Men bare i første omgang. For en slik frihet må som regel betales med ensomhet. Den som ikke vil knytte seg til noen, blir ensom. Og det er mange ensomme i det samfunnet vi har i dag. Ensomhet er faktisk blitt et stort problem.

Ville det ikke være fint om vi alltid kunne gjøre det vi har lyst til?

Svaret er - til manges overraskelse - "nei". Det viser seg nemlig at mennesker som alltid gjør det de har lyst til, til slutt ikke får lyst til noe som helst. De begynner å kjede seg og må stadig jakte på nye opplevelser. Det er som å drikke saltvann. En blir aldri utørst. Både luksusindustrien og pornografien kan gi oss grelle eksempler på hvor langt en etter hvert blir villig til å gå for å oppleve noe. Og når en ikke "opplever" noe, kjeder en seg. Friheten er blitt tomhet.

En frihet uten Gud ?

Moderne mennesker går ofte rundt og tror at de blir frie når de løsrives fra Gud. Bibelen sier det motsatte. Den som prøver å løsrive seg fra Gud, blir fort bundet av noe annet. Den som ikke vil tjene Gud, blir fort tjener for noe annet.

Bibelen snakker aldri om en absolutt frihet, det vil si en frihet der en ikke er bundet av noe. Ifølge Bibelen er en fri når en ikke er bundet av synden men i stedet er bundet av Kristus. Rom 6,16-17 sier dette helt umisforståelig: *"Dere vet at når dere går i tjeneste hos noen og adlyder ham, da blir dere hans slaver. Dere blir enten slaver under synden, og det fører til død, eller under den lydighet som fører til rettferdighet. Men Gud være takk! Før var dere slaver under synden, men nå er dere av hjertet blitt lydige mot den lære som ble overgitt til dere".*

Til vanlig føler vi oss kanskje ikke som slaver når vi synder. Kanskje vi tvert imot føler oss fri. Synden fortøner seg for oss som noe morsomt. Til å begynne med ser den jo så uskyldig ut - så uskyldig at vi med glede gir den lillefingeren. Men den nøyer seg ikke med lillefingeren. Den tar hele hånden, omtrent opp til albuen, og før vi vet ordet av det sitter vi fast.

Det var kanskje ikke så farlig å komme med en løgn, særlig dersom den var "hvit". Men det er vanskelig å lyve bare en gang. Den første løgningen må som regel støttes opp av andre løgner for ikke å bli avslørt, og da sitter en fort fast i et nettverk av løgn.

Og det samme ser vi når det gjelder baktalelse. Vi er etter hvert blitt så vant til å snakke om andre mennesker, at skulle vi ikke lenger få lov til det, vet vi ikke helt hva vi skal snakke om når vi møtes.

Og så har vi opplevd at den handlingen vi liksom bare skulle gjøre en eller to ganger, fort utviklet seg til å bli en vane som vi nå sitter fast i. Og skulle du tvile på om du sitter fast, kan du jo bare prøve å slutte med noen av dine uvaner eller "yndlingsgynder".

Det er altså synden som gjør oss ufri. Å få mennesket til å innse det, er imidlertid ikke lett. Å få det til å innrømme det, er enda vanskeligere. Dagens menneske gjør ikke krav på å være feilfritt og det vet at det lever i et samfunn som heller ikke er feilfritt. Det vet også at det fra tid til annen blir overmannet av sinne og dårlig humør - til og med i den grad at det sier at det "ikke var seg selv". Men at dette har noe med synd å gjøre, vil det bestemt ikke innrømme.

En av Åndens oppgaver blir derfor å vise oss at vi sitter fast i synd. Synden har lokket og dratt oss og tatt oss til fange. Det er ikke vår skyld. Men det skyldes også at vi ofte slett ikke hadde noe imot å bli lokket. Vi kom faktisk frivillig. Og det er i alle fall vår skyld.

Ånden vil ikke bare vise deg at du sitter fast i synd, men han vil også vise deg at Jesus ønsker å fri deg ut ved å tilgi deg og løse de båndene som binder deg. Du blir ikke fullstendig fri fra disse båndene før den dagen Jesus kommer igjen for å skape en ny himmel og en ny jord. Men noen bånd kan løses i dag, andre i morgen, noen om et år og andre først om flere år.

Frelsen består altså av to ting. For det første tilgivelse for alle dine synder. For det andre det at du blir løst fra det som binder deg.

Dessverre er det noen som tror at siden vi alltid får tilgivelse når vi ber om det, så gjør det ikke noe om vi synder en gang iblant. Noen ser ut til å mene at kristen frihet er en frihet som tillater en å ikke ta det så nøye med Guds bud. Men de som tenker slik, har ikke skjont mye av Rom 6. Dere har jo vært slaver under synden, sier Paulus, og det var fordi dere gav den lillefingeren og oppdaget av den tok hele hånden. Og nå holder altså Jesus på å fri dere ut. Hvordan kan dere da tro at dere kan gi synden lillefingeren igjen?

Frihet ? - Nei, takk!

Det én opplever som frihet, kan andre oppleve som ufrihet.

Tenk deg en idrettsmann som ønsker å være blant de beste. Antakelig har han sagt seg villig til å være med på fem treningskvelder i uka og en god del weekend-arrangementer. Av og til trener han så meget at det gjør vondt i kroppen. Stadig går han glipp av noe fordi han må prioritere treningen framfor andre ting. Men han føler seg neppe som en slave av treningsprogrammet. Han føler seg tvert imot fri. Og nettopp det at han er i god fysisk form, gjør at han synes at han kan nyte denne friheten enda mer. Men selvsagt er det nok av mennesker som synes at et slikt liv er alt annet enn frihet.

Noen ser det som et tegn på frihet at alkohol skal være tilgjengelig når som helst og hvor som helst. Restriksjoner blir sett på som frihetsberøvelse og formynderholdning. Men en forhenværende alkoholiker vil kanskje se på en slik frihet som noe høyst betenkelig. Kanskje han er mer trygg på at han får være fri når han er i et alkoholfritt miljø. Han vet nemlig litt om hvor bundet man kan bli av alkohol.

La oss vende tilbake til idrettsmannen. Det var ikke helt tilfeldig at vi nevnte ham. Som han må nemlig vi også være villige til å gå glipp av noe dersom vi skal nå det målet vi har satt oss. *"Vet dere ikke at alle de som er med i et løp på idrettsbanen, de løper alle sammen, men bare en vinner seiersprisen. Løp da slik at dere vinner den. En idrettsmann må nekte seg alt. Han gjør det for å vinne en krans som visner, vi for å vinne en krans som aldri visner. Jeg løper derfor ikke uten å ha et mål, og jeg er ikke lik en bokser som slår i løse luften. Nei, jeg kjemper mot meg selv og tvinger kroppen til å lystre, for at ikke jeg som har forkynt for andre, selv skal bli forkastet"* (1.Kor 9,24-27)

Det er nok en del som vil betakke seg for en slik frihet. Særlig de som er makelig anlagt.

Fri fra loven

Hva vil det si at vi, samtidig som vi er forpliktet på det som er Guds vilje slik Det nye testamente skildrer den, ikke skal være "lovviske"?

Det vil si at vi ikke lenger er forpliktet på den gammeltestamentlige lov. Den er opphevet. Men Jesus og apostlene har fortalt oss hva som er Guds vilje med våre liv, og Det nye testaments formaninger er vi forpliktet på. Siden Gud er den samme til alle tider, er det ikke så rart at mange av formaningene sier det samme som Guds bud i Det gamle testamente.

Og nå kommer det som kanskje er viktigst: Selv om Gud vil at vi skal være lydige, så har han ikke ment at frelsen skal være en belønning for lydigheten. Prøver vi å være lydige for å bli frelst, da blir livet vårt et eneste stort stress.

Kan du tenke deg hvor forferdelig et barn må ha det så lenge det tror at det må fortjene foreldrenes kjærlighet? Tenk om det hver gang det

hadde vært ulydig skulle gå rundt og være redd for å bli jaget hjemmefra. Etter hvert ville et slikt barn trenge psykiatrisk behandling.

Da du ble en kristen, ble du et Guds barn. Du kom inn i hans store familie. Ikke fordi du hadde fortjent det. Du ble det bare fordi Gud av en eller annen ubegripelig grunn er glad i deg og kalte på deg. Han tok deg akkurat som du var - med dine feil og svakheter, synder og uvaner. Selvfølgelig har han tenkt å oppdra deg. Alle fedre ønsker å oppdra sine barn, på tross av at barna ikke alltid liker å bli oppdratt. Og Gud er allfor glad i deg til at han rolig kan sitte og se på at du utvikler deg til noe helt annet enn det som er godt. Han vil iredesette deg - til og med tukte deg når du er ulydig. Han vil insistere på at du gjør det han vil. Men han vil ikke jage deg hjemmefra. Han gir deg ikke sparken slik en kan sparke en tjener eller en som er ansatt. Barn kan ikke få sparken.

Jesus sendte ikke disiplene sine bort når de hadde gjort noe galt. Han var for glad i dem til det. Han iredesatte dem, av og til ganske kraftig, men han gav dem ikke sparken. Ikke engang Judas fikk sparken. Han forlot Jesus på eget initiativ.

Guds bud eller menneskers?

Dessverre har Guds bud til alle tider blitt oppblandet med en god del menneskebud. Men å rette seg etter alle slags menneskebud er det rene slaveri, uansett hvor "fromme" de måtte høres ut. Både Jesus og Apostlene talte harde ord mot menneskebud. Kanskje vi i dag er allfor forsiktige når vi taler om slike ting. For du verden som folk kan engasjere seg når det snakkes om bud og regler som Bibelen ikke sier noe om. Engasjementet er mye mindre når en snakker om det som Bibelen virkelig sier noe om.

Noe er galt når kristne får dårlig samvittighet av å ha en kortstokk i huset, men ikke får dårlig samvittighet av å baktale andre. Bibelen sier ikke noe om det første, men den sier så helt avgjort noe om det andre. Likedan er det trist når en får dårlig samvittighet av å gå på kino og se en god film men heller sitter hjemme og ser en heller dårlig film på TV. Det er trist når en tåler ukjærlighet blant de kristne men har heller liten toleranse når det gjelder ungdommens klesmoter og frisyre. Da avviser en myggen og sluker kamelen. En kan forstå at en slik forvirring kan oppstå. Ikke desto mindre taller Bibelen harde ord mot den.

Apropos mygg og kameler: Luthers forklaring til helligdagsbudet understreker at vi skal ha et slikt forhold til Ordet at vi "gjærne hører og lærer det". Forklaringen skulle tale rett inn i en tid da vi får mindre og mindre tid til daglig andaktsstund og blir mer og mer opptatt av at vårt legeme trenger hvile og sjelen avveksling. Selv om en gjennom uka tar seg heller liten tid til bibellesning, bruker en med den beste samvittighet søndagen til fjelltur eller til å ligge på stranda. Den moderne kristne har nemlig lært noe om hvor farlig det er å bli stresset og er blitt skikkelig redd for ikke å få nok legemlig hvile. At en også trenger åndelig fornyelse, kan en nok snakke om på vitnemøter, men en tar ikke konsekvensen av det. Men å strikke på søndagen, det får en seg ikke til. Og du verden hvor en erger seg dersom naboen slår plenen! Det som er hovedsaken i selve budet, bryr vi oss lite om sammenlignet med den iveren vi ofte legger for dagen når det gjelder å ta vare på de menneskelige tradisjoner vi er oppdratt i.

Det at bibelske formaninger blandes opp med menneskebud har også andre kjedelige konsekvenser. Når unge mennesker - med rette - ønsker å fri seg fra menneskebud, kommer de i skade for også å frigjøre seg fra Bibelens bud. Aggresjonen de føler mot et for trangt kristent miljø blir også rettet mot den bibelske kristendommen. Kampen mot urettmessig menneskelig autoritet blir også rettet mot Bibelens rettmessige autoritet. Og det er ikke rart at unge ikke klarer å skjelve mellom menneskelig og bibelsk når det i mange kristne miljø skjelves så lite. Unge kristne sangforfattere uttrykker seg forresten ofte slik at det blir uklart om det er menneskebud eller Guds bud de sier at vi skal frigjøre oss fra. Og det er katastrofe når dette blir uklart. At moderne teologi har så liten evne til å skjelve rett, er vi jo etter hvert blitt vant til.

Enda en kjedelig konsekvens av at menneskebud blir blandet inn blant Bibelens formaninger er at det hindrer folk i å bli kristne. De tar avstand fra en del merkelige regler de ikke skjønner noe av. Og da kommer anstøtet på gale premisser. At folk tar anstøt av det Bibelen sier, det må vi regne med. Det kan vi faktisk ikke gjøre noe med. Men tar de anstøt av våre menneskelige oppfinnelser, da både kan og bør vi gjøre noe med det.

Og for dem som kommer til tro, er det som regel en stor nok overgang å begynne å leve etter Guds bud. Vanskelighetene som oppstår da, kan vi ikke ta fra dem. Men vi må ikke legge stein til byrden ved å gi dem flere menneskebud i tillegg. Da kan påkjenningen bli for stor. Vi skulle dessuten gjerne ha gitt dem en sunn kritisk sans slik at Bibelen ble en større autoritet for dem enn mennesker. Hvordan kan det skje når menneskelig autoritet i praksis sidestilles med Bibelens.

La oss derfor si det helt klart: Det er ingen grunn til å holde fast ved menneskebud, men det er all grunn til å holde fast ved Bibelens formaninger og være lydige mot Gud.

Uten å ta livet av noe av det vi har sagt til nå, må vi legge til: Skulle du mene at du selv har frigjort deg fra menneskelig skikk og bruk, så har du ingen rett til å se ned på eller snakke foraktelig om kristne som du mener er mindre frigjorte. Du skal ha respekt for dem og ikke irritere dem unødige. Du skal ikke dømme dem. De har heller ikke noen rett til å dømme deg (Rom 14,3) så lenge det ikke er Bibelens bud du gjør opprør mot. Men skulle de likevel dømme deg, så ikke svar med samme mynt.

Virkelig fri

"Du kan spise av alle trærne i hagen", sa Gud til Adam. "Det er bare ett du ikke må spise av". Adam var altså stort sett fri til å gjøre det han ville. Han hadde bare fått en liten begrensning.

Slangen legger opp til at menneskene skal se det annerledes. "Har Gud virkelig sagt at dere ikke skal spise av noe tre i hagen?", spør han. Dermed fikk han Eva til å tro at Gud var en gledesdreper som ikke ville unne dem noe som helst.

Hører du til dem som synes at kristendommen har veldig mange bud og forskrifter? Det stemmer ikke. Boka "Norges Lover" viser oss entydig at kongeriket Norge har langt flere bud - og langt mer spissfindige - enn Bibelen har. Den vanlige nordmann bryter kan hende norsk lov flere ganger i uka uten engang å være klar over det, så omfattende er den. Da er formaningene i Det nye testamente langt mer oversiktlige.

I gamle dager vitset vi med at det i Sovjet var det slik at alt var forbudt dersom ikke loven uttrykkelig sa at det var tillatt. I USA var det slik at alt var tillatt dersom ikke loven uttrykkelig sa at det var forbudt.

Det er sikkert noen som tror at det er mest "kristelig" å tenke at alt som ikke uttrykkelig er tillatt, er forbudt. Skal en gjøre noe eller være med på noe, må det være av åndelig verdi eller menneskelig "nyttig" for noe. En kan liksom ikke gjøre noe bare fordi det i seg selv er morsomt eller spennende - eller rett og slett fordi en har lyst til det.

For all del: Dersom vi bare gjør det vi føler at vi har lyst til, da er det grunn til å tro at vi både er lite åndelige og umodne som mennesker. Men Gud unner meg at jeg også gjør noe jeg bare synes er morsomt eller har lyst til. Forvalter jeg pengene mine i overensstemmelse med Guds ord, er det helt i orden at jeg kjøper noe jeg har lyst på, selv om det ikke har noen direkte nytteverdi. Trenger jeg å slappe av sammen med venner, behøver vi ikke å tenke på at samtalen absolutt skal være så veldig meningsfylt. Det er godt bare å få slappe av.

"Jeg har lov til alt", sier Paulus, "men ikke alt gagnar" (1.Kor 6,12). Sammenhengen dette verset står i, viser oss at Paulus ikke først og fremst var opptatt av at vi aldri skal gjøre noe som bare er avslappende og morsomt, men at vi ikke skal gjøre noe som er skadelig for oss selv og andre. Det som er avslappende og morsomt må heller ikke få sånn makt over oss at kristenlivet vårt tar skade.

Vi har så lett for å glemme at både Jesus, apostlene og de første kristne var i den grad frie at de pådro seg kritikk. De var ikke først og fremst redd for å gjøre noe galt, men de var opptatt av å gjøre det riktige og erobre verden med evangeliet. Og når en er opptatt av slike ting, vil en neppe komme på avveier om en fra tid til annen gjør noe "uynyttig" og tillater seg litt spenning og moro. Det går an å bli så redd for å gjøre noe galt at en ikke våger å gjøre noe som helst. Da har en et problem.

"Jeg har lov til alt, men ikke alt gagnar". Noen legger i den grad trykket på første delen av denne setningen at de glemmer slutten. Noen betoner slutten så sterkt at de reserverer seg mot begynnelsen. Vi skal ta med begge deler. Guds bud er viktige. Menneskebud er uvesentlige. For øvrig er du fri.

Gå så ut og lev!